

דף למנחה

ירמיהו פרק נ"א עד יחזקאל פרק ג'

תוכן הפרקים שנלמדו השבוע

[פרק נ"א](#) - המשך נבואת הפורענות לבבל.

[פרק נ"ב](#) - תיאור החורבן והגלות. סיום ספר ירמיהו.

[יחזקאל פרק א'](#) - התגלות ה' ליחזקאל במראה המרכבה.

[פרק ב'](#) - שליחות יחזקאל אל העם שמטרתה שידעו כי נביא היה בתוכם.

[פרק ג'](#) - אכילת המגילה; חיזוק יחזקאל וסיום נבואת ההקדשה; נבואת הצופה; ציווי על יחזקאל לשתוק.

מבט על ספר יחזקאל

נביא הגלות

בשבוע שעבר סיכמנו את הלימוד בספר ירמיהו. השבוע אנו פותחים את הלימוד בספר יחזקאל. יחזקאל ניבא אמנם בתקופה המקבילה (באופן חלקי) לנבואת ירמיהו, אך לעומת ירמיהו אשר ליווה את יושבי ירושלים לקראת החורבן, ייחודו של הנביא יחזקאל הוא בכך שחי בבבל, וליווה את העם בהתמודדות עם הגלות.

כפי שלמדנו בספר מלכים ובספר ירמיהו, בעקבות המרד של המלך יהויקים בבבל, הגלה נבוכדנצר מלך בבל את העילית של תושבי יהודה, ובראשם המלך יהויכין (אשר מלך לאחר מות יהויקים רק שלושה חודשים): וַיָּבֵא נְבוּכַדְנֶאצַּר מֶלֶךְ בָּבֶל עַל הָעִיר וַעֲבָדָיו צָרִים עָלֶיהָ. וַיֵּצֵא הַיּוֹכִיָן מֶלֶךְ יְהוּדָה עַל מֶלֶךְ בָּבֶל הוּא וְאִמּוֹ וַעֲבָדָיו וְשָׂרָיו וְסָרִיסָיו וַיִּקַּח אֹתוֹ מֶלֶךְ בָּבֶל... וַיֵּצֵא מִשָּׁם אֶת כָּל אוֹצְרוֹת בֵּית ה' וְאוֹצְרוֹת בֵּית הַמֶּלֶךְ... וְאֶת כָּל הַשָּׂרִים וְאֶת כָּל גְּבוּרֵי הַסִּיל עֲשֶׂרֶת אֲלָפִים גוֹלָה וְכָל הַתְּרֻשׁ וְהַמִּסְגָּר לֹא נִשְׁאָר זוֹלַת דָּלַת עִם הָאָרֶץ. וַיִּגָּל אֶת יְהוֹיָכִין בְּבָלָה... וְאֶת אֵילֵי הָאָרֶץ הוֹלִיךְ גוֹלָה מִירוּשָׁלַם בְּבָלָה. וְאֶת כָּל אֲנָשֵׁי הַסִּיל... (מל"ב כ"ד, יא-טו). בשנים אלה היה צורך להתמודד לראשונה עם נסיבות שלא היו כמותן בעבר בכל תולדות עם ישראל: ראשית, פיצול העם לשני מרכזים – האחד ביהודה והשני בבבל. שנית, אתגר שימור הזהות של העם בגלות, במנותק מארצו וללא עצמאות מדינית, ובהעדר מרכז רוחני - המקדש.

עם אתגרים אלה מתמודד יחזקאל, אשר גלה עם העם בגלות יהויכין, וליווה את העם היושב בבבל החל מהשנה החמישית לגלות יהויכין לאורך כ-22 שנים, אשר במהלכן גם התרחש החורבן הסופי של ירושלים והמקדש. נשים לב, שמניין השנים בספר יחזקאל איננו זהה למניין השנים בספר ירמיהו או מלכים. יחזקאל איננו מונה את התאריכים לפי שנותיו של צדקיהו, המלך היושב בירושלים, אלא מונה את התאריכים לפי שנות גלות יהויכין. כך הספר נפתח בתְּמִשָּׁה לַחֲדָשׁ הַיָּמִים הַחֲמִישִׁית לְגִלוֹת הַמֶּלֶךְ יוֹיָכִין (א', ב), וכך הוא ממשיך למנות את כל התאריכים לגלות יהויכין. עובדה זו מבטאת את המיקוד של יחזקאל בעם אשר נמצא בגלות, ובהתמודדות שלהם.

יחד עם זאת, בתחילתו של הספר ישנו מניין נוסף: וַיְהִי בְּשָׁלְשִׁים שָׁנָה... (א', א). רש"י, רד"ק ומצודות פירשו את מנין שלושים השנים לתחילת שנות היובל. על אף שאין הסבר זה נתמך על ידי פשטי המקראות, הוא טומן בחובו

מסר משמעותי נוסף לתושבי בבל בשעתו, ואולי אף לדורות. באמצעות המניין לשנות היובל בארץ, בראש ספר נבואי הניתן בבבל, נוצרת זיקה ישירה בין מסירת הנבואה בחוץ לארץ לבין הנעשה בארץ ישראל. כלומר: על אף המתח הקיים בין שני המרכזים השונים של העם בירושלים ובבבל (כפי שנראה בהמשך הספר), אין נתק ביניהם. הגולים עדיין קשורים בקשר הדוק למרחש בארץ. כמו כן, בדרך זו קיים רמז כבר בראש הספר לכך שנבואת יחזקאל כולה 'בעבור ארץ ישראל', כדברי ריה"ל:

כוזרי מאמר שני, יד:

כל מי שנתנבא לא התנבא אלא בארץ ישראל או בעבורה... ויחזקאל ודניאל בעבורה ניבאו.

שאלה למחשבה:

ההתמודדות עם הגלות ועם היחס בין היושבים בחו"ל ליושבים בארץ ישראל מתחילה בדורו של יחזקאל, אך ממשיכה לאורך דורות רבים, עד ימינו.

- מהם הדברים אשר עזרו, לדעתכם, לעם ישראל להתמודד לאורך כל הדורות עם הגלות? (חישבו על התמודדויות מסוגים שונים: השנאה וההתנכלויות מצד הגויים; שמירת הזהות היהודית; שמירת הזיקה לארץ ישראל).
- מהו לדעתכם היחס הנכון בין הגולים ליושבי הארץ?

מבנה ספר יחזקאל:

ספר יחזקאל בנוי בצורה מסודרת ביותר. תחילתו בנבואות לגולים בבבל ב-6 שנים האחרונות לפני החורבן (פרקים א'-כ"ד). בנבואות אלה יחזקאל מידע את העם שהחורבן עומד להתרחש. חלקו האחרון של הספר מלווה את העם לאחר החורבן, עם נבואות נחמה (פרקים ל"ג-מ"ח). בין שני חלקים אלה, מופיעה חטיבה של נבואות לגויים. לצפייה בסרגל ספר יחזקאל: הכנסו [לדף תנ"ך של ספר יחזקאל פרק א'](#) ולחצו על "הצג סרגל". [להסבר הסרגל לחצו כאן](#).

להרחבת המבוא לספר יחזקאל ראה [במאמרה של ד"ר טובה גנזל](#), [בשיעורו של דוד נתיב](#), ובשיעורו של הרב יובל שרלו.

לימוד מעמיק

נבואת ההקדשה של יחזקאל

חלק א - מראה המרכבה

בפתיחת ספרו מתאר יחזקאל כי 'נִפְתְּחוּ הַשָּׁמַיִם, וַאֲרָאָה מַרְאֹת אֲלֹהִים'. פרק א', המכונה בחז"ל 'מעשה מרכבה', הוא מהפרקים הקשים להבנה בתנ"ך, ובמסגרת זו לא נעסוק בלימוד פרטי המראה, אלא רק במשמעותו בנבואת יחזקאל (על מעשה מרכבה תוכלו ללמוד בעזרת המפרשים, וכן בשיעורו של ד"ר יוסי מרציאנו; ובשיעורו של הרב איתמר אלדר).

יחזקאל מתאר את מעשה המרכבה שהוא רואה לפרטי פרטים. הוא מתאר את התנועה, הרעש הגדול, והצבעוניות הרבה, ומעביר לקורא את התחושה של עוצמת ההתגלות שהוא חווה. בהמשך רואה יחזקאל כמה פעמים מראה

דומה לזה, ונראה כי אין מדובר רק בתיאור ההתגלות האלקית אליו, אלא יש בכך מסר משמעותי, ייחודי לספר יחזקאל: יחזקאל, בשונה מישעיהו, איננו רואה את כבוד ה' יושב על כסא, אלא רואה את מרכבת השכינה בניסיעתה (נרחיב על כך בלימוד פרקים ח'-י"א). בתקופה בה מנבא יחזקאל, נוכחות שכינת ה' במקדש ובעם ישראל איננה ברורה ויציבה, אלא בתנועה. כבר בנבואות הראשונות, עוד טרם החורבן, יחזקאל רואה את כבוד ה' עוזב את המקדש, ומבהיר שכבר אין נוכחות א-להית בתוך העיר ירושלים (פרקים ח'-י"א) להרחבה בנושא זה ראה בפוסט [מאת הרב איתמר אלדר, בסרטון מאת הרב אמנון בזק ובשיעור מאת ד"ר חזי כהן](#).

חלק ב - שליחותו של יחזקאל

על רקע ההבנה הזו, נוכל להבין את שליחותו של יחזקאל, כפי שהיא מופיעה בפרק ב': ויאמר אלי בן אדם שולח אני אותך אל בני ישראל אל גוים המורדים אשר מרדו בי המה ונאבותם פשעו בי עד עצם היום הזה: והנבנים קשי פנים ונחזקי לב אני שולח אותך אליהם ואמרתי אליהם פה אמר אדני ה': והמה אם ישמעו ואם יחדלו פי בית קרי המה ונדעו פי נביא הנה כתובם: (ב', ג-ה). תפקידו של יחזקאל איננו להחזיר את העם בתשובה ובכך למנוע את הפורענות. בשבע שנות נבואותיו של יחזקאל משעה שהחל להינבא ועד לחורבן המקדש (פרקים א'-כ"ד), אין קריאה לעם, ככלל, לשנות את מעשיו ולחזור בתשובה. גורלה של ירושלים כבר נגזר, המקדש חולל ונטמא, והעיר לא תוכל להיטהר מטומאתה מבלי שה' ישפוך את חמתו בתוכה. מסיבה זו, כנראה, יחזקאל מצטווה לשתוק: וּלְשׁוֹנֶךָ אֶדְבִּיק אֶל חִפְּךָ וְנִצַּלְמָתְךָ לֹא תִהְיֶה לְקֶם לְאִישׁ מִזְכִּיחַ (ג', כו). על שליחותו של יחזקאל ראה ב**מאמר מאת ד"ר טובה גנזל ובפוסט מאת הרב אביה הכהן**.

שאלה למחשבה

יחזקאל מצטווה להודיע לעם את העתיד להתרחש, אך לא להיות למוכיח, לא לנסות להחזירם בתשובה. חישבו מה יכולה להיות המטרה של שליחות כזו?

תוכלו לצפות בסרטון [מאת הרב אמנון בזק](#), המציע שמטרת שליחותו של יחזקאל בתקופה שלפני החורבן היא ליצור אמון בנביא, כדי שיאמינו לנבואות הגאולה שלו שיבואו לאחר החורבן.

ניתן להציע אפשרות נוספת, לפיה מטרתו של הנביא יחזקאל היא להודיע לעם שהחורבן איננו מקרי אלא הגיע מאת ה', בעקבות חטאיהם הרבים. בנוסף לכך, העובדה שה' שולח לעם נביא מראה על קשר - למרות חרון האף של ה' אשר החריב את הארץ ופזרם בגלות, עדיין הוא אוהב אותם ונמצא איתם, ואפילו יורד עמם לגלות. ואכן, הנביא רואה את השכינה היוצאת לגלות. עצם העובדה שיחזקאל מקבל נבואה בגלות מראה שישנה נוכחות של ה' עמם גם בהיותם בגלות (כפי שמנסה יחזקאל להבהיר לעם כמה פעמים, ראה למשל בפרק כ'). נסיים בדברי המדרש, המתאימים לספר יחזקאל, ואף לימינו אלה:

מכילתא דרבי ישמעאל בא - מסכתא דפסחא פרשה יד

כל זמן שישראל משועבדין כביכול שכינה משועבדת עמהם... ונאמר "בכל צרתם לו צר" (ישעיה סג ט)... בכל מקום שגלו ישראל כביכול גלתה שכינה עמהם, גלו למצרים שכינה עמהם... גלו לבבל שכינה עמהם שנאמר "למענכם שולחתי בבלה" (ישעיה מג יד), גלו לעולם שכינה עמהם שנאמר "ושמתי כסאי בעילם" (ירמיה מט לח), גלו לאדום שכינה עמהם שנאמר "מי זה בא מאדום חמוץ בגדים מבצרה" (ישעיה סג א). וכשעתידין לחזור כביכול שכינה חוזרת עמהן שנאמר "ושב ה' א-להיך את שבותך" (דברים ל ג) אינו אומר והשיב אלא ושב...

סיכום

יחזקאל מלווה את העם בתקופה קשה, בראשיתה של גלות בבל. במהלך נבואותיו הוא רואה את עזיבת כבוד ה' את המקדש ואת ירושלים, ומבהיר שמשמעות הדבר היא שהחורבן יגיע בקרוב, ואין אפשרות למנוע אותו. משום כך, שליחותו של יחזקאל קשה ביותר וכמעט חסרת תקווה. הוא איננו מנסה להחזיר את העם בתשובה או למנוע חורבן, אלא רק להוכיח לעם כי נביא היה בתוכם, ובכך גם להראות שה' הוביל את כל המהלך של החורבן והגלות, וה' נמצא איתם בשעות הקשות, ואפילו בגלות.

להרחבה

[מתן על הפרק - דפי לימוד לספר יחזקאל פרקים א-ג](#)

[סיכומי שיעורים של הרב הדרי על ספר יחזקאל - מבוא ליחזקאל; נסיעת המרכבה;](#)

[מאמר על שליחותו של יחזקאל](#), מתוך סדרת מאמרים מאת ד"ר טובה גנזל על ספר יחזקאל.

[מאמר מאת הרב משה ליכטנשטיין על מעשה מרכבה וההגבלה בלימודו](#)

[מאמר מאת בראון זסברג על מעשה מרכבה ועל הקשר בינו לבין גלות וגאולה](#)

[שיעור מאת הרב יובל שרלו על שליחותו של יחזקאל](#)

[שיעור מאת הרב מרדכי פרנקו על מראות אלוקים בגולה](#)

[שיעור מאת הרב מנחם ליבטאג על חשיבות התאריכים בספר יחזקאל](#)

[שיעור מאת הרב אמנון בזק על סירובו של יחזקאל לשליחות](#)

[שיעור מאת הרב אביה הכהן על תפיסות שונות לגבי מיקום הקדושה והשכינה](#)